

2009

Четири Години од Добивањето на Кандидатскиот Статус:

Што е направено и кои се очекувањата?

Аналитика

Септември 2009

Четири Години од Добивањето на Кандидатскиот Статус – Што е направено и кои се очекувањата?

Вовед

Многу беше сторено и речено во последните четири години откако Македонија доби кандидатски статус од ЕУ. Како што датумот за објавување на овогодинашниот извештај на Европската Комисија се приближува, прашањата дали оваа година ќе биде таа кога конечно ќе се добие препорака за започнување на преговорите за членство, ја окупираат јавноста. Да се најде брз и лесен одговор се чини како тешка задача бидејќи проблеми не навираат само од домашните случувања, иако се тие тешки и комплексни, туку и од конфузијата околу самата ЕУ и нејзината иднина во Европските главни градови и Брисел.

Патот што Македонија мора да го изоди за да стигне до посакуваната дестинација – Брисел, е особено тежок и полн со препреки. Од домашни проблеми и бенчмаркови, преку спорови со соседните држави, Македонија уште мора да најде начин да ја „придобие“ Европа на своја страна во време на глобална економска криза и незавршена ратификација на Лисабонскиот Договор. Кога сето ова ќе се собере се чини дека станува збор за невозможна мисија, иако не е неостварливо.

Фокусот на овој извештај ќе биде токму тоа, реалните шанси на Македонија за добивање позитивен извештај околу препораката за започнување на преговорите за членство и тоа преку анализа на случувањата во последните четири години и нивното влијание врз овој процес. Понатаму, мислењата на релевантните фактори од и надвор од Македонија, кои се директно вклучени во процесот на ЕУ интеграциите (Владата, ЕУ Мисијата во Скопје) и на експертите во ова поле што редовно го следат развојот на односите помеѓу Македонија/Западниот Балкан и ЕУ, ќе бидат елаборирани и анализирани. Крајната анализа ќе вклучува пронаоѓање одговор на прашањето: колкави се шансите на Македонија за добивање на препорака за датум за преговори со ЕУ?

Структурата на извештајот е организирана на следниов начин: во првиот дел ќе бидат анализирани настаните од последните четири години. Специјален осврт ќе биде даден на настаните околу Самитот на НАТО во Букурешт во 2008^{та} година, кој што го постави правецот во понатамошните односи на Македонија со Евро-Атлантските организаци; во вториот дел ќе биде анализиран реформскиот прогрес на Македонија; последните случувања во земјата, особено оваа 2009 година, и влијанието што спорот со името го има врз Евро-Атлантската интеграција на земјата ќе бидат презентирани во третиот дел од извештајот; и во последниот четврт дел, следи анализа на експертските мислења околу

Четири Години од Добивањето на Кандидатскиот Статус – Што е направено и кои се очекувањата?

напредокот на Македонија и нејзините односи со ЕУ, по што следи мислењето на Аналитика околу прашањето за подготвеноста на Македонија за започнување на преговорите, подготвеноста на ЕК да даде препорака за започнување на истите и дали продолженото чекање доколку се случи повторно негативен извештај е толку негативно колку што се мисли.

1.1 Хронолошки преглед на настаните во последните четири години.

1.2 2005-2006.

1.3 2006-2007.

1.4 Осумте бенчмаркови на ЕУ.

Европската „морков и стап“ политика е надалеку позната, особено помеѓу земјите на Западниот Балкан¹. По години поминати во преговори, болни реформи и конфликти, ЕУ одлучи да им даде поттик на Македонија, Хрватска и Турција на Европскиот Самит во Велика Британија во 2005 и ги награди првата со кандидатски статус, а вторите две со отворање на преговорите. Оваа одлука на ЕУ беше дизајнирана за да го подбутне регионот напред и да даде поттик на сите земји од ЗБ да продолжат со реформите и покрај внатрешните проблеми на Унијата и заморот од проширувањата.

1.1 Напредокот на Македонија од тој момент натаму може каже дека беше испреплетен со позитивни и негативни случки, од кои за жал преовладуваа негативните. Првата голема промена се случи во 2006 на парламентарните избори, на кои победи коалицијата предводена од ВМРО-ДПМНЕ, при што освои 45 од 120 седишта во Парламентот и ја превзеде власта од СДСМ.² Од друга страна, во Албанскиот блок, коалицијата предводена од ДУИ (Демократската Унија за Интеграција) освои 60% од гласовите на Албанската заедница, меѓутоа беше изоставена од владата бидејќи ДПА (Демократската Партија на Албанците) беше изборот на ВМРО за коалиционен партнер. Ова доведе до бојкот на Парламентот од страна на ДУИ како протест што не беше избрана за коалиционен партнер и покрај тоа што го имаше мнозинството Албански гласови.

¹ Морков и стап политиката се однесува на ветувањето за награда – „морковот“, комбинирано со заканата за употреба на сила – „стапот“ т.е. санкциите што ќе следат доколку поставените услови од ЕУ не се исполнати од земјата на која што се однесуваат.

² ВМРО-ДПМНЕ (десноориентирана партија) и СДСМ (левоориентирана партија) се двете најголеми партии во Македонскиот блок.

1.2 Во септември 2007³, за време на пленарна седница на Собранието на која што се расправаше за Изборниот Законик, дојде до конфронтација помеѓу албанските партии, која што подоцна прерасна во тепачка. Крајниот исход беа неколку повредени меѓу кои имаше и новинари. Овој инцидент беше резултат на лошата атмосфера што владееше помеѓу двете најголеми албански партии од завршувањето на последните парламентарни избори. Фактот што многу малку се направи во процесот на медијација помеѓу закараните страни допринесе да се забави процесот на реформи и сето тоа доведе до сериозни критики од страна на Брисел. За време на посетата во Брисел на тогашниот македонски претседател Бранко Црвенковски, Оли Рен, Комесарот за Проширување, одговори на прашање од новинар: „Како барате крупни одлуки од нас кога ви се случуваат вакви работи...“³

1.3. Пред да се анализираат изборните инциденти од 2008, извештајот ќе се фокусира на една практика воведена од Комисијата по настаните во 2007. ЕК постави „нови услови“⁴ и Македонија само со нивно исполнување може да се надева дека ќе добие препорака за започнување на пристапните преговори. Овие услови се познати како осум бенчмаркови и тие се:

1. Конструктивен политички дијалог.
2. Ефективна примена на новиот Закон за Полиција.
3. Политичка независност на јавната администрација.
4. Подобрување на бизнис климата.
5. Забрзување на процесот на донесување на имотната легислатива.
6. Зацврстување на независноста на судството.
7. Имплементација на одржлива анти-корупциска легислатива.
8. Создавање на услови за вработување на младите.

Бидејќи овие услови беа донесени на крајот од 2007, се до денес септември 2009, Македонија е на патот на нивното исполнување. Најголемиот напредок го доживеа токму во 2009, а најголемата стагнација во 2008. Ова се должи пред се на фактот што 2008 беше година од круцијално значење за државата со Самитот на НАТО во Букурешт и

³ Слободанка Јовановска, Утрински Весник, *Брисел се чуди зошто бараме датум за преговори*. 5^{ти} Октомври 2007, <http://www.utrinski.com.mk/?ItemID=3EDBB9CEF05A1F409E59F23F0421C59E>

⁴ Се работи повеќе за нова пракса да се стават во еден документ одредени бенчмаркови кои што земјата треба да ги исполни на патот кон ЕУ. Дава појасен преглед на тоа до кај се стигнати реформите и што уште останува да се направи.

последниците што произлегоа потоа имаа големо влијание врз развојот на настаните во државата. Овој период се карактеризира со големи превирања, интензивирани преговори со Грција околу името, кои исто така беа под „притисок“ на САД и администрацијата на Буш во заминување (понекогаш етикетирана како про-македонска, особено во Грција по 2004), НАТО Самитот и шокирачкото не добивање на покана за членство поради спорот, предвремените избори и фаталните инциденти и новите закани што следеа од ЕУ потоа.

Овие теми ќе бидат темелно анализирани во наредното поглавје.

2. Специјален преглед на настаните пред и после Самитот на НАТО во Букурешт во 2008.

2.1 Развој на настаните пред Самитот.

2.2 Предвремените парламентарни избори и инцидентите.

2.1 По инцидентите во Собранието во септември 2007 и уште еден негативен извештај од ЕУ по повод датумот за преговори, на почетокот од 2008, ЕК изрази надеж дека ќе може да предложи датум во извештајот за таа година. „Се надевам дека ќе можеме да го направиме ова, најрано во оваа 2008, која што е исто така година од **исклучително значење** за целиот Западниот Балкан, изјави Оли Рен, Комесарот за проширување на Македонската национална телевизија Канал 5.“⁵ Од исклучително значење беше претстоечкиот НАТО Самит во Букурешт на кој земјите од Јадранската Повелба (создадена во 2003 помеѓу Хрватска, Македонија и Албанија) очекуваа да добијат покана за членство во Алијансата.

Меѓутоа, секогаш присутниот спор со Грција околу името почна да се заканува дека ќе ги наруши плановите за македонското членство во НАТО неколку месеци пред одржување на Самитот.⁶ Суптилно но сигурно, Грција почна да испраќа заканувачки сигнали дека без компромис околу името, вето на влезот на Македонија во Алијансата е повеќе од сигурно. По ваквите најави, преговорите се интензивираа, а за тоа допринесоа и претстоечките избори во САД за претседател и завршувањето на вториот и последен мандат на Џорџ

⁵ Balkan Insight, *EU Commissioner Emboldens Macedonia*, 18th of January 2008, <http://www.balkaninsight.com/en/main/news/7434/>

⁶ Овој извештај нема да оди во детали околу тоа што било преговарано во овој период, бидејќи спорот за името е доста комплексен и не би можел целосно да се прикаже во само неколку реченици.

Четири Години од Добивањето на Кандидатскиот Статус – Што е направено и кои се очекувањата?

Буш.⁷ Сите заинтересирани страни, ЕУ, НАТО, ОН и САД како и медијаторот во спорот господниот Метју Нимиц ја советуваа Владата во Македонија да прифати т.е. изнајде компромисно решение околу официјалното име на државата бидејќи времето за позитивен исход истекува и „топката полека се сели од Македонскиот двор“. И покрај тоа, ниту Грција, ниту Македонија беа подготвени за отстапки од своите првични позиции и не се дојде до взаемен компромис пред започнувањето на Самитот.

2.2 Како што започна Самитот во Букурешт, Грција ги интензивираше повиците за вето на влезот на Македонија и дипломатите се обидуваа со последните сили да изнајдат компромис за ова прашање. „Како што одсекогаш сите одлуки на НАТО се носеле едногласно, така и Грција го има правото на вето...“⁸ И покрај сите вложени напори, решение во последен момент не беше донесено и Македонија не стана нова членка на НАТО. Овде е важно да се нагласи дека официјалната позиција на Алијансата никогаш не беше дека влезот на Македонија бил блокиран со вето како што беше пренесувано во медиумите. НАТО завзема поинаков пристап и во Изданието на Заедничката Изјава од Самитот нагласи дека: „ја признава тешката работа и посветеноста демонстрирана од...Македонија на НАТО вредностите и операциите на Алијансата...Во рамките на Резолуцијата на ОН многумина работеа напорно да се реши спорот со името, но Алијансата со жалење заклучува дека овие чекори не резултираа со позитивен исход. Поради тоа, се сложивме дека покана до Поранешната Југословенска Република Македонија ќе биде издадена веднаш штом ќе биде донесено заедничко прифатливо решение за спорот околу името. Ние ги охрабруваме преговорите и тоа да продолжи понатаму без одложување и очекуваме да бидат завршени што е можно порано.“⁹

Откако не беше добиена покана за членство во НАТО, Македонија беше шокирана од неможноста сите останати членки да ја убедат Грција да даде зелено светло за

⁷ Џорџ Буш и Републиканската Партија генерално се сметаат за поддржувачи на Македонија. На почетокот на неговиот втор мандат во 2004, Буш ја призна Македонија под уставното име што предизвика силен „потрес“ во Грција. Причина за ваквата поддршка сепак е и целта на САД и НАТО да го стабилизираат и зајакнат јужното крило на Алијансата и поради тоа и лобираа да целата Јадранска Повелба влезе во НАТО.

⁸ Wise Men, Центар за Стратегиски студии, *Преглед на скорешниот НАТО Самит: Неуспех или Успех*, http://www.bilgesam.com/en/index.php?option=com_content&view=article&id=113:review-of-the-recent-nato-summit-failure-or-success-&catid=122:analizler-guvenlik&Itemid=144

⁹ Декларација на Букурешкиот Самит, Издадена од Шефовите на Држави и Влади кои партиципираа на состанокот на Северно Атлантскиот Совет во Букурешт на 3^{ти} Април 2008, NATO Press Release, 3.04.2008, <http://www.nato.int/docu/pr/2008/p08-049e.html>

Четири Години од Добивањето на Кандидатскиот Статус – Што е направено и кои се очекувањата?

македонското членство и покрај спорот што го имаат. Грција ја доби оваа „битка“ и стана јасно дека „картата со името“ ќе биде искористена и во други прилики (во случајот со ЕУ аспирациите особено) доколку не се најде взаемно прифатливо решение. Владата во Скопје беше советувана од сите странски дипломати за заканите кои што лежат на патот ако овој спор за развлече понатаму и дека моментумот после Самитот е погоден да се консолидираат силите и да се изнајде решение (особено поради претсоечките избори во САД и за Европскиот Парламент). Сепак, решението кое што беше донесено беше сосема различно и изненадувачко за експертите и за меѓународната јавност и тоа се состоеше во распишување на предвремени парламентарни избори. Причините зошто Владата се одлучи за предвремени избори само две години откако беше избрана никогаш не беа до крај разјаснети. Една од опциите е дека по Букурешкиот Самит беше потребна национална унификација и Владата после неуспехот да го обезбеди ова членство сакаше да го испита пулсот на народот и да види дали уште ја има неговата поддршка. Друга опција е дека Владата на беше доволно подготвена за „вето сценариото“ и не се снајде добро во новонастанатата ситуација. Поради тоа нов мандат би и овозможил на владеачката гарнитура да ја консолидира својата позиција околу новата димензија што ја доби спорот за името.

2.3 Кои и да беа причините, одлуката беше финална и предвремените избори беа закажани. Откако Собранието се самораспушти во април месец, денот на изборите беше закажан за 1^{ви} јуни 2008. Во овој предизборен период се случија неколку инциденти кои најавуваа нивна можна ескалација на самиот ден на изборите. Стравувањата се покажаа како точни кога дојде 1^{ви} Јуни. Претходно „бројни напади се случија на партиски официјални лица како и други насилни инциденти за време на изборите. Инцидентите беа првенствено во етничките Албански области во северниот и западниот дел од земјата. Тензиите остануваат на високо ниво во некои од овие региони. Најзначајниот инцидент се случи на 12^{ти} мај кога лидерот на ДУИ, најголемата Албанска партија претставена во Парламентот, беше таргетиран како цел на напад на излезот од Тетово.“¹⁰

Изборите тој ден можат да се сумираат во еден збор: неуспех. Вжештената атмосфера пред и после НАТО Самитот ескалираше и со тоа се случија едни од најлошите избори откако Македонија стана независна држава. Резултатот беше: „во скопско

¹⁰ОБСЕ Канцеларија за Демократски Институции и Човекови Права, Набљудувачка Мисија на Парламентарните Избори, 2008, Поранешна Југословенска Република Македонија, *Interim Report 30 Април – 19 Мај 2008*, страна 1.

Четири Години од Добивањето на Кандидатскиот Статус – Што е направено и кои се очекувањата?

Арачиново...загина едно лице, а повеќемина се повредени во инцидентите што се случија уште во Чаир и на неколку гласачки места во Тетовско, Гостиварско и во Куманово. Изборниот ден почна крваво со насилство и пукотници...Токму поради низата неправилности и насилството, голем дел од избирачките места беа затворени..."¹¹ Беше повеќе од очигледно дека двете главни ривалски Албански партии ДУИ и ДПА ја продолжија меѓусебната борба за моќ т.е. освојување на Албанското гласачко тело што започна претходната година во Парламентот. Владата за жал не ги виде предупредувачките знаци и не превзема никакви превентивни мерки за сузбивање на очекуваните инциденти.

Повеќе од јасно беше дека оддегот во меѓународната заедница ќе биде многу негативен и дека следуваат големи критики за начинот на кои се одвиваа изборите. „Насилството и обидите да се манипулира со кампањите за жал фрла сенка на сомнеж околу инаку добро организираните избори.“ рече Подпретседателката на Парламентарното Собрание на ОБСЕ Пиа Кристмас-Милер. „Насилството...во етничките Албански области претставува неприфатливо кршење на мирот и човековите демократски права.“ Иако Македонските официјални лица ги администрираа добро овие избори, сепак тие ги спроведуваа законите селективно и не успеаа да го спречат насилството."..."¹² Пораките од Брисел се движеа по истата линија: исполнети со критики и со разочарувања од целиот настан.

Во ваква атмосфера, се објави и Извештајот за Прогресот на Македонија за 2008 од страна на ЕК. Веќе се претпоставуваше кои ќе бидат заклучоците и властите во државата не очекуваа ништо позитивно или пак било каква препорака за датум за започнување на преговорите. Главните заклучоци во Извештајот гласаа: „...клучните меѓународни стандарди не беа исполнети кога станува збор за изборите. Политичкиот дијалог треба да биде зајакнат и одржан за да се овозможи ефективно функционирање на политичките институции, а особено на Парламентот.“¹³ Ова беше прв пат Македонија да потфрли во

¹¹ Оливера Војновска, Утрински Весник, *Вонредните Избори во Македонија ја зедеа првата жртва*, 2^{pm} Јуни 008, <http://utrinski.com.mk/default.asp?ItemID=649BE176680F8C429ED7FE1251EAF88A>

¹² Македонски Вести, ОБСЕ-ОДИХР велат дека изборите во Македонија биле под стандардите. <http://www.vmacedonianews.com/2008/06/osce-odihr-say-elections-in-macedonia.html>

¹³ Главни заклучоци во Извештајот за Прогресот на Поранешната Југословенска Република Македонија за 2008. страна 1, http://ec.europa.eu/enlargement/pdf/press_corner/key_documents/reports_nov_2008/keyfindings_the_former_yugoslav_republic_of_macedonia_en.pdf

исполнувањето на политичките критериуми, кои што се сметаат за најважниот дел од Копенхагенските Критериуми. Едностивени позитивни коментари таа година Македонија доби за економијата и за функционирањето на пазарот и неговите институции.

Со завршувањето на овие турбулентни настани, Македонија ја испрати 2008^{та} и ја дочека 2009^{та}.

3. Најнови случувања 2008-2009.

3.1 Локални и претседателски избори 2009.

3.2 Продолжување на реформите и на преговорите околу спорот со името.

3.3 Преговорите со Грција за името и нивното влијание врз добивањето на датум за започнување на пристапните преговори.

3.1 Бидејќи превирањата од претходната година оставија трага врз македонскиот напредок, 2009 беше дочекана со надеж за можни нови почетоци и повраток на патот на реформите. Првиот и најважниот чекор (исто така и бенчмарк) беше организацијата на претстоечките регуларни локални и претседателски избори закажани за март истата година. Овој пат се чинеше дека сите политички партии инволвирани во изборниот процес беа решени да се однесуваат во согласност со начелата на едно разиено демократско општество, особено поради фактот што беше силно нагласено од меѓународната заедница дека иднината на земјата виси на крајот.

Изборите поминаа во една добра атмосфера со минорни инциденти и севкупната оценка беше дека властите овојпат си ја завршија добро работата и поради тоа добија и пофалби. „Задоволство ми е да видиме дека земјата направи многу чекори по патот на демократијата, за разлика од изборите минатото лето кои ја вратија назад. И понатаму имаше нерегуларности и недостиг на доверба, и со нив мора да се справи, но нема сомнеж дека земјата направи напредок во одржување избори според меѓународните стандарди - изјави Потпретседателката на Парламентарното собрание на ОБСЕ, Пиа Кристмас-Милер, лидер на краткорочна набљудувачка мисија на ОБСЕ.“¹⁴ Претставниците на ЕУ и Американскиот Амбасадор исто така изкажаа задоволство за начинот на кој се одвиваше изборниот процес. Покрај ова важно е да се напомене дека владејачката

¹⁴ Дневник, Оценка на странските набљудувачи, Изборите беа регуларни со мали неправилности, 24^{ти} Март 2009

<http://dnevnik.com.mk/?itemID=F142D630C0FC99458FC9CCDD8ACD5690&arc=1>

Четири Години од Добивањето на Кандидатскиот Статус – Што е направено и кои се очекувањата?

ВМРО-ДПМНЕ го освои мнозинството од градоначалничките места и исто така и Претседателот на државата беше избран од нивните редови. Од албанскиот блок, ДУИ повторно го освои мнозинството од албанските гласови.

По добивањето на позитивните сигнали од меѓународната заедница и пораката од Оли Рен дека „препораката за почеток на преговорите ќе зависи од резултатите...“¹⁵, земјата се врати на правиот пат. Со ова им стана јасно на сите релевантни фактори во земјата дека само со многу работа и со забрзување на реформите, Македонија може да го надомести изгубеното време од последните две години. Освен имплементацијата на преостанатите бенчмаркови, тука беа и другите приоритети кои бараа подеднакво внимание како економската криза, спорот со Грција околу името и визната либерализација, процес кој што започна во 2008.

3.2 Анализирајќи го македонскиот напредок од јануари 2009, може да се заклучи дека најголем успех беше постигнат во процесот на визната либерализација, а најслаб во преговорите со Грција околу името. Од пет земји од Западниот Балкан¹⁶, Македонија доби највисоки оценки од Комисијата за успешното имплементирање на предложените мерки и спроведувањето на реформите. Експертите се фокусираа на четири посебни категории и тоа: *Безбедност на Документите; Илегална Миграција вклучувајќи ја и Радмисијата; Јавен ред и Безбедност и Надворешни Односи и Фундаментални Права*. Целокупните заклучоци донесени за овие прашања беа дека „...Македонија ги исполнува условите за безвизно патување, дека Црна Гора и Србија ги исполнуваат повеќето од условите поставени за безвизно патување, и дека Босна и Херцеговина и Албанија не ги исполнуваат (се уште) условите за безвизно патување. Косово, шесттата земја од Западниот Балкан, чии што граѓани се обврзани да вадат визи за да патуваат во ЕУ, се уште не е вклучена во процесот за ослободување од визниот режим.“¹⁷ По овие заклучоци, во Јули 2009, Комисијата даде препорака за безвизен режим за Македонија,

¹⁵ Дневник, Рен честита и потсетува на обврските 7^{ми} Април 2009,

<http://dnevnik.com.mk/?itemID=D88C8B94B67C214690D8DCEC12475757&arc=1>

¹⁶ Освен Македонија, Србија, Црна Гора, Албанија и Босна и Херцеговина исто така преговараа со ЕК околу визната либерализација. Постоеше страв дека Македонија ќе влезе во „пакет“ со останатите земји од Западниот Балкан и дека ќе мора да ги чека да ги исполнат условите иако таа е единствена меѓу нив со кандидатски статус. Во секој случај, сите земји беа оценувани на индивидуална основа.

¹⁷ *Scorecard – Schengen White List Conditions 22 May 2009 (Based on expert visits and internal assessments by the European Commission of the implementation of the visa liberalisation roadmaps by Western Balkan countries (18 May 2009))*, European Stability Initiative, страна 2.

Четири Години од Добивањето на Кандидатскиот Статус – Што е направено и кои се очекувањата?

Србија и за Црна Гора. Ова се смета за еден од најголемите успеси на Македонија во последниве четири години откако е добиен кандидатскиот статус и се смета дека беше даден во вистинско време (иако многумина тврдат, меѓу кои и авторот на овој извештај, дека земја со население од 2 милиона не може да претставува миграциона закана од големи размери и дека можноста за безвизно патување требаше да биде дадена порано особено за младите и студентите) имајќи ги во предвид проблемите што искрснаа во претходните години и загриженоста дека земјата застранила од реформите.

Позитивни случувања исто така имаше и во други области. Во 2009 Владата го сврте фокусот кон реформите и исполнувањето на бенчмарковите. Овој тренд исто така беше поздравен и од господниот Ерван Фуере, Специјалниот Претставник на Европската Унија и Шеф на Делегацијата на Европската Комисија во Скопје, во скорешното интервју за дневниот весник Дневник. Тој изјави дека: „причините за одлагањето што се појавија во реформскиот процес во 2007 и 2008 година се добро познати. Тие покажаа дека перманентен и конзистентен напор што создава добра клима за политички дијалог со сите политички партии како и дијалог со сите сектори на општеството е единствениот пат за да се обезбеди успех во реформите и да се исполнат очекувањата на граѓаните... Задоволни сме од лидерските напори во последните месеци.“¹⁸

И други официјални лица, претставници на Институциите на ЕУ, исто така ги делат ставовите на г-нот Фуере кога станува збор за реформите во Македонија. Официјалната позиција е дека Македонија направи доволен напредок до овој септември и дека имаше поголем прогрес во последните шест месеци отколку во последните три години. Исто така, во последно време Владата користи поконструктивен речник кога станува збор за реформите и нивната имплементација. Понатаму, добрите избори во 2009, отворија пат на можности бидејќи изборите во 2008 делуваа како удар (лошо изненадување) за ЕУ.¹⁹ Понатаму, за време на посетата на Комисијата од страна на Премиерот на РМ на 1^{ви} септември 2009, Комесарот за проширување Оли Рен изјави дека: „земјата прави добар прогрес во исполнувањето на осумте критериуми и, ако успее да го исполни преостанатото, ќе можеме да предложиме датум за започнување на преговорите

¹⁸ Дневник, Еврорама, Ставови на ЕУ и на Владата за македонскиот Евро-Атлантски процес, <http://dnevnik.com.mk/?itemID=BEF25DC7B0659B4192CEF8496A105304&arc=1>

¹⁹Интервју со господинот Патрик Паке, Шеф на Политичкиот Сектор во рамките од ЕК Делегацијата во Скопје, одржан на 27^{ми} август 2009.

годинава.”²⁰ Позитивната клима во ЕК кога станува збор за напредокот на Македонија во последнава година не го одвраќа фокусот од преостанатите прашања кои што мора да се решат. Реформи се се уште потребни кога станува збор за функционирањето на политичкиот дијалог, судството и јавната администрација и борбата против корупцијата. Ова се прашања во кои Македонија се уште покажува недоволно добри резултати.

Од македонска перспектива, консензусот во Владата е дека земјата направила значаен прогрес во последната година, но исто така и во претходните години. Според Вицепремиерот на РМ господниот Васко Наумовски, кој што е исто така одговорен за Секретаријатот за Европски Прашања, Македонија ги вложува „...максималните напори сите зацртани задачи да бидат навреме реализирани... Остануваат уште околу три седмици до датумот предвиден за исполнување на обврските и засега сме задоволни од динамиката со која тие се комплетираат.”²¹ Она што останува да се направи (беше сторено во меѓувреме) е донесувањето на Амандманите на Законот за Државни Службеници.

Се разбира останува неодговорено прашањето: дали дури и да се исполнат сите услови произлезени од бенчмарковите, спорот што Македонија го има со Грција околу името ќе игра улога во добивањето на зеленото светло за започнување на преговорите за членство во ЕУ?

3.3 Како што беше споменато во претходните поглавја, во претходните две години се случи драматичен пресврт околу спорот со името. Не добивањето на покана за членство во НАТО ја стави Македонија во доста незгодна ситуација. Грција отоврено се спротиставува на зачленувањето на својот северен сосед во Евро-Атлантските организации со тоа што демонстрира тврда позиција околу името. Компромисно решение околу ова прашање мора да биде постигнато пред Македонија да се зачлени во НАТО и ЕУ и околу ова нема никаква дискусија, барем додека гласањето околу примањето нови членки во овие организации е едногласно.

И покрај обидите на меѓународната заедница и медијаторот поставен од ОН, господниот Метју Нимиц, двете страни се уште не се ни блиску до постигнување на заемно

²⁰ Слободанка Јовановска, Утрински Весник, Рен: Македонија има Реални Шанси за Датум , 2^{PM} септември 2009.

<http://utrinski.com.mk/?ItemID=55CA65F80E97B34AA24274D32428EF7C>

²¹ Дневник, Еврорама, Ставови на ЕУ и на Владата за македонскиот Евро-Атлантски процес, <http://dnevnik.com.mk/?itemID=BEF25DC7B0659B4192CEF8496A105304&arc=1>

прифатливо решение и цврсто стојат на своите ставови. Има одредени гласини, иако не се официјално потврдени од ниедна страна, дека со визната либерализација и со можната препорака за започнување на преговорите за полноправно членство и се дава поттик на Македонија да направи компромис околу официјалното име на државата. На кој начин ќе постапат македонските власти по ова прашање, ќе се знае по објавувањето на Извештајот на Комисијата (особено ако е позитивен и со препорака).

Друг важен настан што најверојатно исто така ќе има влијание врз исходот од преговорите се претстоечките предвремени парламентарни избори во Грција закажани за 4^{ти} октомври оваа година. „Според последните анкети, опозициското сегрчко социјалистичко движење на Јоргос Папандреу има 6,4 насто поголема поддршка кај гласачите, од владејачката Неа Демократија на премиерот Караманлис.“²² Многу аналитичари сметаат дека очигледната промена на власта во Грција ќе помогне да се приведат преговорите при крај, особено откако од ПАСОК дојдоа позитивни сигнали околу овој спор. „...уште пред да биде објавена дефинитивната одлука за предвремени избори, Андреас Ловердос, еден од најблиските соработници на...Андреас Папандреу изјави дека кога ќе дојдат на власт ќе го решат проблемот со името...“²³ Какви точни импликации ќе имаат настаните од октомври оваа 2009 година по идните односи помеѓу двете земји останува да се види.

4. Компаративна анализа на официјалните ставови (Делегација на ЕК, Секретаријат за Европски Прашања) по повод напредокот на Македонија од 2005 до сега и на можните очекувања од годинешниот Извештај на ЕК .

За потребите на овој извештај мислењата на официјалните институции кои се директно вклучени во процесот на ЕУ интеграцијата, Владата на РМ и ЕК, се важни за да може да се добие една оформена слика за нивните ставови кога станува збор за напредокот на Македонија кон ЕУ од 2005 па до сега. Бидејќи двете страни се директно вклучени во овој важен процес, нивните мислења се подеднакво важни за да се добие еден балансиран извештај за напредокот на Македонија последните четири години и за очекувањата од најновиот ЕК Извештај. Но, на молбите за средба на кои би се про diskutирале горенаведените теми само една страна одговори и тоа беше Делегацијата на ЕК во Скопје. За жал, Секретаријатот за Европски Прашања кој е директно вклучен во процесот на

²² А1 Вести, *Вонредни Избори во Грција на 4. Октомври*, <http://a1.com.mk/vesti/default.aspx?VestID=113292>

²³ Нова Македонија, *Името Не е Една од Главните Темите на изборите во Грција*, <http://www.novamakedonija.com.mk/NewsDetal.asp?vest=949942349&id=9&setIzdanie=21780>

Четири Години од Добивањето на Кандидатскиот Статус – Што е направено и кои се очекувањата?

приближување кон ЕУ, не одговори позитивно на молбата за средба. Со овој развој на настаните, авторот на овој текст може да се потпре само на официјалните изјави дадени во медиумите, без да ја има можноста директно да ги презентира ставовите на Секретаријатот. Причините за оваа постапка на СЕП, во време кога блиска соработка со јавноста силно се препорачува и е долгогодишна пракса насекаде во ЕУ, остануваат непознати.

Во претходните поглавја фокусот беше даден пред се на реформите и бенчмарковите кои Македонија мора да ги исполни ако сака да добие препорака за преговори. Но, малку или скоро ништо не е познато за комплексноста на процедурата што доаѓа откако ЕК ќе ја даде таа препорака. Оваа процедура е исто така важна, ако не и поважна од самата препорака. Откако ЕК ќе препорача датум за преговори, Советот мора да се согласи за отворање на овие преговори со земјата аспирант.²⁴ Периодот помеѓу е многу важен бидејќи тогаш се одвива скринингот т.е. идентификацијата на дупките во законодавството на земјата аспирант.²⁵ По завршувањето на овој скрининг, мора да биде конструирана рамка за тоа како ќе се одвиваат понатаму преговорите. Откако таа ќе биде усвоена од секоја земја членка на ЕУ, тогаш почнуваат да се отвораат поглавјата од *aquis*-то. Она што е важно да се знае е дека додека траат овие процедури, промена мора да се случи во начинот на размислувањето и погледите на земјата-аспирант (се однесува пред се на сериозното сфаќање на овие преговори и прикажување на еден однос како веќе земјата де е дел од Европската Унија, со одговорна влада, функционална демократија и владеење на правото). Како што веќе беше напоменато откако ќе се усвои и оваа рамка следува договарањето за тоа кои поглавја ќе бидат отворени. Меѓутоа тука е важно да се додаде дека оние што го водат преговарачкиот процес се 27^{те} земји членки на Унијата, а не Комисијата која што во овој случај делува од нивно име. Понатаму, постојат вкупно 62 одлуки кои се носат едногласно откако ќе биде дадена препораката за отворање на преговорите и пред нивниот крај и препораката за давање на полноправно членство.

²⁴ Интервју со господинот Патрик Паке, Шеф на Политичкиот Сектор во рамките од ЕК Делегацијата во Скопје, одржан на 27^{ми} август 2009.

²⁵ Скринингот е процес кој што се одвива заеднички помеѓу Комисијата и секоја од земјите кои што аплицираат за членство. Сектор по сектор се испитува и со тоа се овозможува исцртување на мапа за секоја од земјите-аспиранти, мапа на која се покажуваат кои легислативни инструменти мора да бидат донесени или за кои треба амандмани за да во иднина земјата членка биде во можност да се придржува до легислативата на Комисијата и тоа колку што е можно побрзо по приклучувањето.

Погоре споменатите процедури ја покажуваат комплексноста на процесот на преговори што се одвива помеѓу ЕУ, нејзините членки и земјата-аспирант. Потешкиот дел не е добивањето на препорака за започнување на преговорите туку напорната работа која што следи потоа за да успее државата да ги финализира преговорите во разумно време и со добри и позитивни крајни резултати (условите се потешки по приемот на Романија и Бугарија во ЕУ, што ја доотезнува работата за земјите од Западниот Балкан). Тие 62 одлуки можат изгледаат далеку гледано од денешна перспектива, но како што приближува датумот за издавањето на ЕК Извештајот и имајќи го предвид позитивниот став на официјалните лица на ЕУ околу препораката за датум за Македонија, властите мора внимателно да го одмерат секој нареден чекор. Фактот што овие одлуки се носат едногласно, а со тоа го вклучуваат и гласот на Грција, крајно време е да се направат обиди да се дојде до конструктивно решение за името. Препораката за започнување на преговорите ќе претставува без никакво двоумење голем успех за напорите на Македонија и реформите кои ги направи но не смее да се заборава напорната работа која што и претстои откако ќе се помине „тој мост“.

5. Финална анализа и мислење на Аналитика: Ќе добие ли Македонија препорака за датум за започнување на преговорите со ЕУ?

Со прегледот на настаните, анализите и изјавите од Европската Унија и Владата за време на последните четири години може да се заклучи дека како најпозитивен е оценет напредокот во последните шест месеци т.е. напредокот во оваа 2009 година. Впечатокот е дека ЕУ не е повеќе само строга и критички настроена во однос Македонија туку и ја охрабрува и поттикнува да продолжи со реформите и со изнаоѓање на решение за спорот со името. Една од причините за овој тренд може да биде и повторниот страв дека земјите од Западниот Балкан ја губат вербата во процесот на ЕУ интеграциите и дека поради тоа Унијата мора да „...усвои поплуралистички приод кон реформскиот процес во регионот...“²⁶ ако сака да ги задржи овие земји на интеграцискиот пат. Сепак, ова се покажа како Сизифова задача за Унијата поради многуте проблеми што се насобраа:

²⁶ Радио Слободна Европа, Хелсинки Комисијата Апелира да се Обнови Ангажманот на САД на Западниот Балкан (*Radio Free Europe, Radio Liberty, Helsinki Commission Urged To Renew U.S. Engagement in Western Balkans*), Ивана Хавард.
http://www.rferl.org/content/Helsinki_Commission_Urged_To_Renew_US_Engagement_In_Western_Balkans/1602962.html

Четири Години од Добивањето на Кандидатскиот Статус – Што е направено и кои се очекувањата?

светската економска криза, неизвесната иднина на Лисабонскиот Договор, негативното влијание што приемот на Бугарија и Романија го имаше врз јавното мислење во ЕУ за процесот на проширување, итн. Кон овие отворени прашања може да се додаде и проблемот со „паднатите“ Балкански држави како Босна и Херцеговина како и многуте неразрешени локални спорови кои само ја доусложнуваат улогата на ЕУ на овие простори. Пронаоѓањето на вистинскиот баланс помеѓу овие прашања и проширувањето се покажа како предизвикувачка задача и е се уште тема за која се нема магична формула како за Унијата така и за земјите кои тропaat на нејзината врата.

Анализата на прегледот на прогресот на Македонија и очекувањата од Извештајот на ЕК, како и на официјалните ставови на претставништвото на ЕК во Скопје, покажа зголемена доза на оптимизам за можноста за добивање на препорака за датум за преговори. Заклучоците се дека напредокот на реформите е задоволувачки особено последните шест месеци за кои е исто така повеќе е направено отколку во претходните три години. Исто така во овој период властите покажуваат поконструктивен однос при исполнувањето на осумте бенчмаркови и остатокот од реформите. Во овој контекст и самата Влада во неодамнешните излагања беше оптимистична околу шансите да добие препорака за започнување на пристапните преговори. Првиот охрабрувачки потег беше одобрувањето т.е. давањето на препорака на ЕК (како и зеленото светло од Европскиот Парламент) за визната либерализација во август месец оваа година, што воедно беше и признание за напорите превземени за исполнување на строгите услови поставени од Комисијата. Последниот поставен услов што Македонија требаше да го исполни пред да биде објавен извештајот на Комисијата на 14^{ти} октомври беше донесувањето на четири важни закони и тоа:

- 1) Законот за реформи во полицијата;
- 2) Законот за финансирање на политичките партии;
- 3) Законот за парламент;
- 4) Законот за државни службеници;

Од погоре споменатите, последен донесен Закон пред Комисијата да го објави Извештајот беа Амандманите на Законот за Државни Службеници. Во подготвувањето на овој закон за да биде по европски стандарди и за да биде усвоен со квалификувано мнозинство во Парламентот на Македонија и помагаа и странски експерти.

Четири Години од Добивањето на Кандидатскиот Статус – Што е направено и кои се очекувањата?

По изведената анализа извршена за потребите на овој извештај, заклучокот е дека на Македонија и фалеше значаен напредок претходните три години. Инцидентите во Парламентот, застојот во преговорите со Грција околу името, не добивањето на покана за членство во НАТО, лошо изведените предвремени парламентарни избори и инцидентите што се случија оставија лош впечаток за Македонија и нејзините Евроатлантски аспирации. Со меѓународен и домашен притисок работите повторно почнаа да се движат напред, при што властите пред објавувањето на овојгодишниот извештај ги засилија напорите за приведување на потребните реформи при крај. ЕК го поздравува овој позитивен тренд и го пофалува напредокот на државата за 2009 година, сепак притоа потсетувајќи дека целосното исполнување на реформите е далеку од завршено.

Како што беше споменато претходно, процесот на визната либерализација веќе е започнат, што претставуваше голем поттик и признание за Македонија, која што притоа ги однесе највисоките оценки од сите ЗБ земји вклучени во него. Последниот чекор пред октомври беше донесувањето на неколку значајни закони како дел од 8^{те} бенчмаркови. По усвојувањето на последниот пропишан закон и имајќи ја во предвид позитивната атмосфера во ЕК по повод напредокот на државата, очекувањата за добивање на препорака во новиот извештај за Македонија од страна на Комисијата за започнување на преговорите за приклучување кон ЕУ се големи. Ова секако не претпоставува автоматско започнување на преговорите, како што и беше споменато во претходните поглавја, но секако ќе влијае врз посветеноста на Македонија кон процесот на реформите при што во исто време ќе претстаува и поттик за Владата да се обиде да изнајде конструктивно решение заедно со Грција околу спорот со името.

Четири Години од Добивањето на Кандидатскиот Статус – Што е направено и кои се очекувањата?

Завршни забелешки

Крајниот заклучок што произлезе од извршеното истражување и што беше презентирano на крајот од овој извештај гласи: *со усвојувањето на последниот пропишан закон и со позитивната атмосфера во ЕК по повод напредокот на државата, очекувањата за добивање на препорака во новиот извештај на ЕК за Македонија за започнување на преговорите за членство во ЕУ се големи.*

И покрај сето тоа работата не завршува тука, имајќи го во предвид фактот дека отворањето на поглавјата и преговарањето по нив е тежок процес за кој што земјата мора да биде добро подготвена. Иако ова изгледа далеку од денешна перспектива сепак што побргу властите во државата се спремат за овој процес толку подобро ќе течат и самите преговори.

Без оглед на се, крајната препорака на извештајот би била дека и во случај да се оствари најцрното сценарио и Македонија да не добие препорака за започнување на преговорите треба да се запомни дека *реформите мора да продолжат и Македонија мора да оди напред бидејќи не може да си дозволи да ја „скрши вратата на која што тропа веќе долго време.“*

EU Approximation and Integration Advocacy Program

“Четири години од добивање на кандидатскиот статус – што е направено и кои се очекувањата?”

Соња Ристеска, Истражувач
sristeska@analyticamk.org

Наредна публикација:

Заклучоци од Тркалезната Маса на Темата: Четири години од добивање на кандидатскиот статус – што е направено и кои се очекувањата?

Analytica

Web: www.analyticamk.org

Email: info@analyticamk.org

Dame Gruev No: 7-8/3

1000 Skopje, Macedonia

Phone: 00 389 (0)2 3121 948

Fax: 00 389 (0)2 3121 948
